

Roman Bartnicki

"Methodenlehre zum Neuen Testament. Einführung in linguistische und historisch-kritische Methoden", Wilhelm Egger, Freiburg 1987 : [recenzja]

Collectanea Theologica 61/1, 165-167

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Książka jest bardzo starannie opracowana i wydana. Zaopatrzone ją w indeks autorów i indeks miejsc biblijnych. Została przyjęta zycielwie, zaś recenzje — ukazało się ich wiele w specjalistycznych periodykach i w czasopiśmie popularnych — są bardzo dobre. Pod koniec dekady lat 80-tych intensywność zainteresowania Księgą Ezechiela wcale nie osłabła. Najbliższe lata pokażą, czy i na ile dokona się dalszy postęp w refleksji nad jedną z najtrudniejszych ksiąg Starego Testamentu.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Wilhelm EGGER, *Methodenlehre zum Neuen Testament. Einführung in lingwistische und historisch-kritische Methoden*, Freiburg 1987, Herder, s. 234.

W ostatnich latach ukazało się dość dużo nowotestamentalnych metodologii lub prac ukierunkowanych metodologicznie, ukazujących metody interpretacji Nowego Testamentu. Zaliczyć można do nich: H. Zimmermann i K. Kliesch, *Neutestamentliche Methodenlehre. Darstellung reo historisch-kritischen Methode*, Stuttgart 1982⁷; G. Strecker i U. Schnelle, *Einführung in die neutestamentliche Exegese (UTB 1253)*, Göttingen 1983; K. Berger, *Exegese des Neuen Testaments (UTB 658)*, Heidelberg 1984²; K. Haacker, *Neutestamentliche Wissenschaft. Eine Einführung in Fragestellungen und Methoden*, Wuppertal 1985²; H. Schweizer, *Biblische Texte verstehen. Arbeitsbuch zur Hermeneutik und Methodik der Bibelinterpretation*, Stuttgart 1986; H. Conzelmann — A. Lindemann, *Arbeitsbuch zum Neuen Testament (UTB 52)*, Tübingen 1988⁹. W jęz. angielskim: R. F. Collins, *Introduction to the New Testament*, London 1983; Ch. Tuckett, *Reading the New Testament. Methods of Interpretation*, Bungay 1987; A. J. Mattill, *The Art of Reading the Bible*, Gordo 1988; S. Mc Knight, *Interpreting the Synoptic Gospels*, Grand Rapids 1988. W jęz. francuskim: A. Fossion, *Lire les Écritures. Théorie et pratique de la lecture structurale*, Bruxelles 1980; P. Guillemette i M. Brisebois, *Introduction aux methodes historicocritique (Heritage de Projekt 35)*, Montreal 1987; J. C. Giroud i L. Panier, *Sémiotique. Une pratique de lecture et d'analyse des textes bibliques (Cahiers Evangile 59)*, Paris 1987. W jęz. włoskim: B. Corsani, *Esgesi. Come interpretare un testo biblico*. Torino 1985.

Wobec pokaźnej liczby podobnych opracowań można zadać pytanie, na czym polega oryginalność i wartość pracy Wilhelma Eggera? Ujmując krótko można odpowiedzieć, że autor osiągnął cel, do którego już od pewnego czasu zdążano: dokonał integracji historyczno-krytycznych metod ze współczesnymi metodami lingwistycznymi. Zaprezentował koncepcję całościowej egzegezy, która interpretację Nowego Testamentu pozwala przeżywać jako komunikację pomiędzy tekstem i czytelnikiem.

Trzeba przyznać, że także w niektórych innych metodologiach (H. Zimmermann — K. Kliesch, G. Strecker — U. Schnelle, R. F. Collins, Ch. Tuckett) przedstawiono również metody lingwistyczne (w pracach angielskich zwane strukturalistycznymi), ale są one tam potraktowane jedynie jako uzupełnienie, dodatek do tradycyjnych już metod historyczno-krytycznych. Wyjątek stanowi praca K. Bergera, poświęcająca dużo uwagi lingwistyce, ale nie jest ona metodologią w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż nie wprowadza wprost w warsztat pracy biblisty, tylko przedstawia, opisuje różne metody biblijne. Z kolei francuskojęzyczne opracowania, których autorami są A. Fossion oraz P. Guillemette i M. Brisebois wprowadzają jedynie w metodę semiotyczną Greimasa, nie interesując się metodami tradycyjnymi. A więc tylko W. Egger uwzględnił obydwa rodzaje metod pokazując, w jaki sposób powinny one być wykorzystane w pracy biblijnej i na tym właśnie polega oryginalność i wielka wartość jego dzieła.

Praca W. Eggera składa się z pięciu części. W pierwszej przedstawia teorię tekstu. Ukazuje tekst jako ustrukturyzowaną całość (§ 4). Część druga omawia przygotowawcze kroki przygotowujące do właściwej analizy. Należy do nich krytyka tekstu (§ 5), pierwsze zapoznanie się z tekstem (ustalenie początku i końca badanego tekstu, przypatrzenie się kontekstowi, podział tekstu na mniejsze jednostki, stwierdzenie jedności lub złożoności tekstu — § 6), przekład tekstu (§ 7).

Część trzecia przedstawia lekturę tekstu w aspekcie synchronicznym — zgodnie z zasadą, że musi ona poprzedzać lekturę diachroniczną. Trzeba najpierw przeanalizować sam tekst, niezależnie od intencji autora i warunków, w jakich powstał. W zgodzie z zasadami wypracowanymi przez niemiecką lingwistykę tekstu (por. K. Berger, dz. cyt., 11) przedstawia najpierw analizę językowo-syntaktyczną (§ 8), następnie semantyczną (§ 9) i pragmatyczną (§ 10). W § 8 omawia językowo-syntaktyczne cechy tekstu (słownictwo, gramatyka, powiązania słów i zdań, cechy stylu, budowa i podział tekstu), podaje wskazówki, w jaki sposób przeprowadzić analizę językowo-syntaktyczną oraz zamieszcza cztery przykłady takiej analizy. § 9 dzieli się na trzy rozdziały. W pierwszym przedstawiona jest semantyka tekstu: najpierw omówiony jest leżący u podstaw analizy semantycznej model tekstu i czytania, następnie zaprezentowany jest sposób przeprowadzania analizy semantycznej tekstu (sporządzenie inwentarza semantycznego, skrócony sposób analizy semantycznej, opracowanie dodatkowych informacji), wreszcie podanych jest pięć przykładów takiej analizy. Rozdział drugi poświęcony jest semantyce słowa (pojęcia), pojęciu motywu i pola semantycznego. Najpierw omówiony jest leżący u podstaw tej analizy model struktury znaczenia (znaczenie w zależności od kontekstu; znaczenie jako suma cech semantycznych), następnie podane zasady przeprowadzania analizy semantycznej (uwzględnienie syntagmatycznego i paradygmatycznego kontekstu, analiza komponentów, analiza motywów i pól semantycznych), oraz dwa przykłady takiej analizy (słów „apostol” i *paidion*). Trzeci rozdział przedstawia analizę narracyjną. Znowu zaprezentowane są najpierw leżące u podstaw analizy narracyjnej modele tekstu, omówiony sposób przeprowadzania analizy narracyjnej i — jako przykład — przeprowadzona analiza tekstu Mk 10, 46—52. § 10 poświęcony jest analizie pragmatycznej. Także tutaj pokazany jest najpierw model analizy pragmatycznej, ukazany sposób jej przeprowadzania i podane dwa przykłady (1 Kor 7 i Flm). Identyfikacyjny układ ma § 11, poświęcony gatunkom i formom Nowego Testamentu (według terminologii egzegezy historyczno-krytycznej; w niemieckiej terminologii lingwistycznej są to *Textorten*).

Część czwarta omawia lekturę tekstów biblijnych w aspekcie diachronicznym, a więc przy zastosowaniu metod historyczno-krytycznych, które uchodzą już za metody tradycyjne. W § 12 omawia autor krytykę literacką (poszukiwanie pisemnej prehistorii tekstu, czyli jego źródeł pisemnych), w § 13 krytykę tradycji (poszukiwanie prehistorii tekstu w formie ustnej), w § 14 krytykę redakcji.

Część piąta poświęcona jest lekturze w aspekcie historycznym, w której chodzi o wyjaśnienie, w jakim stosunku pozostaje tekst biblijny do opisywanych wydarzeń. Obok pytań o relacje między Starym i Nowym Testamentem oraz o stosunek Słowa Bożego do ludzkiej egzystencji jest to centralny problem biblijnej hermeneutyki. Chodzi tu także o pytanie, w jaki sposób przebiegał proces wyrażania wydarzeń w ludzkim języku (*Versprachlichung*) oraz proces wyrażenia ich w formie pisanej (*Verschriftlichung*).

Część szósta dotyczy lektury w aspekcie hermeneutycznym. Autor przypomina tu najpierw stwierdzenie H. Zimmermanna, że zadaniem egzegezy nowotestamentalnej jest prowadzenie do głębszego zrozumienia Słowa Bożego, jego teologicznej treści i jego orędzia skierowanego do współczesnego człowieka. Refleksja hermeneutyczna powinna wyjaśnić, co to znaczy rozu-

mieć tekst biblijny i jego znaczenie dla czasów dzisiejszych. Aby zaś zrozumieć teksty biblijne, trzeba się liczyć z dwoma ich właściwościami. Po pierwsze, biblijne teksty są tekstami czasów przeszłych. Współczesny czytelnik żyje zupełnie w innych warunkach niż pierwsi czytelnicy; to czasowe i kulturowe oddalenie może być przeszkodą we właściwym zrozumieniu tekstów biblijnych. Druga, szczególna właściwość tych tekstów polega na tym, że teksty Biblii będąc dla chrześcijańskiego czytelnika „Słowem Bożym” mają znaczenie normatywne. Czytanie Biblii jako Słowa Bożego zakłada wiarę w objawienie oraz gotowość przyjęcia tego Słowa jako wskazówki dla ukształtowania własnego życia. Z tak postawionej problematyki wynikają dla lektury Biblii w aspekcie hermeneutycznym zadania wykładania i aktualizacji tekstu. „Wykładanie” to wydobywanie sensu, jaki miał tekst w pierwotnej sytuacji — chodzi o to, co autor chciał powiedzieć ówczesnym słuchaczom. „Aktualizacja” to wydobywanie sensu tekstu jako Słowa Bożego w obecnej, społecznej i kościelnej sytuacji. Takie uteraźniczanie może odbywać się w różny sposób, ale także w tym wypadku obowiązują pewne kryteria, które mogą być przedmiotem naukowej refleksji.

Omawiając aktualizację tekstów (§ 17) autor przedstawia najpierw modele aktualizujące lektury Pisma Świętego (przegląd żywej tradycji Kościoła, przegląd historii oddziaływania tekstu, uwzględnienie doświadczeń czytelnika), a następnie przedstawia sposoby aktualizacji. Wspomina tu: zestawienie biblijnych tekstów ze współczesnymi problemami, porównanie tekstu ze swym oddziaływaniem, poszukiwanie poczwórnego sensu Biblii, aktualizację w oparciu o model strukturalistyczny, psychologiczne metody aktualizacji, reguły duchowego czytania Pisma Świętego, Pismo Święte w liturgii. Bardzo dobrze się stało, że także te momenty zostały w książce uwzględnione. Równocześnie trzeba powiedzieć, że w tym miejscu czytelnik odczuwa pewien niedosyt. Problemy te zostały zaledwie dotknięte, tylko bardzo krótko wspomniane. Szkoda zwłaszcza, że w poważniejszy sposób nie została potraktowana lektura patrystyczna Biblii i jej znaczenie dla interpretacji współczesnej, oraz dowartościowana także przez protestantów *Wirkungsgeschichte*.

Za szczególną zaletę książki uznać trzeba jej staranne przygotowanie pod względem dydaktycznym. Podkreślić w tym miejscu należy identyczny układ paragrafów, przejrzysty układ graficzny: liczne wykresy, ramki, itp., konkretne wskazówki metodologiczne, reprezentatywne przykłady tekstów dla każdego nowego posunięcia metodologicznego, przykładowy wykład — poprzez zastosowanie kolejnych metod — całego listu do Filemona, rejestr fachowych terminów zamieszczony na końcu książki, wyczerpujące zestawienia literatury z krótkim omówieniem najważniejszych nowych dzieł, wykaz narzędzi pracy nowotestamentalisty, spis najważniejszych dzieł z zakresu lingwistyki oraz prac biblijnych opracowanych przy zastosowaniu metod lingwistycznych.

Wartość omawianej pracy trzeba ocenić bardzo wysoko. Może ona ułatwić pracę wielu biblistom. Byłoby dobrze, gdyby mogła ukazać się w języku polskim.

ks. Roman Bartnicki, Warszawa

Rudolf SCHNACKENBURG, *Die Sittliche Botschaft des Neuen Testaments. Band 2: Die urchristlichen Verkündiger*, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament-Supplementband, Freiburg 1988, Völlige Neubearbeitung, Herder, s. 285.

Dwa lata wcześniej R. Schnackenburg opublikował pierwszy tom swego dzieła, składający się z dwóch części: w pierwszej przedstawił moralne wymagania Jezusa, a w drugiej ukazał, jak rozumiał te wymagania pierwotny Kościół — por. moją rec. w CT 58 (1988) f. 1, 182—184. Tamto opracowanie